

KESİT AKADEMİ DERGİSİ

ISSN: 2149-9225

The Journal of Kesit Academy

Tokat İli Dive/Günevi Yöresi Alaca Dokumaları

Tokat Province Dive/Günevi Region Alaca Weavings

Dilek TÜM CEBECİ*

Makale Türü/ Article Information/ Информация о Статье: Araştırma Makalesi/ Research Article/ Научная Статья

Atıf / Citation / Цитата

Tüm Cebeci, D. (2023). Tokat ili Dive/Günevi yöresi alaca dokumaları. *Kesit Akademi Dergisi*, 9 (34), 129-158.

Tüm Cebeci, D. (2023). Tokat province Dive/Günevi region alaca weavings. *The Journal of Kesit Academy*, 9 (34), 129-158.

10.29228/kesit.67588

Geliş/ Submitted/ Отправлено: 08.01.2023
Kabul/ Accepted/ Принимать: 19.03.2023
Yayın/ Published/ Опубликованный: 25.03.2023

Bu makale İntihal.net tarafından taranmıştır. This article was checked by Intihal.net. Эта статья была проверена Интихал.нет Bu makale Creative Commons lisansı altındadır. This article is under the Creative Commons license. Это произведение доступно по лицензии Creative Commons.

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Türkiye, dilektum@marmara.edu.tr

KESİT AKADEMİ DERGİSİ

ISSN: 2149-9225

The Journal of Kesit Academy

Tokat İli Dive/Günevi Yöresi Alaca Dokumaları

Tokat Province Dive/Günevi Region Alaca Weavings

Doç. Dr. Dilek TÜM CEBECİ

Öz: Köklü bir geçmişin ürünü olan dokumalar el sanatları içerisinde zengin kültürel bir unsurdur. Nitekim Anadolu coğrafyası binlerce yıllık tarihin önemli kaynaklarına tanıklık etmektedir. Anadolu’da dokumacılık tarihinin çok eski dönemlere dayandırıldığı birçok arkeolojik kazılarla ortaya çıkarılmıştır. Anadolu dokumaları içerisinde birçok bölgede üretilen geleneksel dokuma çeşitlerinden biri de “Alaca” dokumalarıdır. Selçuklu döneminden bu yana dokunan kumaş Osmanlı döneminde ve Anadolu’nun birçok şehrinde dokunmuştur. Alan araştırması olarak seçilen Tokat ili pek çok medeniyetin geliştiği bir kültür mozağine sahip olduğu görülmüştür. Özellikle yörede dokunan Alaca dokumaları ön plana çıkmaktadır. “Alaca” sözcüğü araştırıldığında birkaç rengin karışımından oluşan çok renkli anlamını taşımaktadır. Birçok renkli ipliğin birlikte kullanılarak dokunduğu kumaşlarda genel olarak “Alaca kumaş” biçiminde tanımlanmaktadır. Çizgili (çubuklu, yollu), kareli ve ekose yapıları mevcuttur. Kullanım yeri, malzemesi veya kullanılan yöreye göre de Alaca dokumaları çeşitlendirilmektedir. Geleneksel sanatlar içerisinde kültürel mirasın taşıyıcısı olan dokuma sanatı farklı coğrafi ortamlarda şekillenmiştir. Bulunduğu bölge insanının duygularını ve düşüncelerini aktardığı zengin bir yelpaze oluşturmuştur. Nesilden nesile devam eden gelenek zamanla teknolojiye yenik düşmüştür. Geçmişte Tokat’ın birçok bölgesinde dokuma çalışmaları yapılırken günümüzde sadece Dive yöresinden Tokat merkeze usta öğretici konumunda gelen birkaç dokuma sanatı ustası ve dokuma eğitimi almış diğer usta öğreticilerin özverili çalışmaları ile Tokat Olgunlaşma Enstitüsü bünyesinde dokuma sanatı sürdürülmeye ve yaşatılmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmada Tokat ili Dive dokumalarına ait Alaca dokumaların çeşitleri ve özelliklerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda literatür taramasının yansırı alanda kaynak kişiler ile biraraya gelerek orijinal örnekleri araştırılmıştır. Amaç dokumaların teknik analizleri, renk, desen, malzeme ve kompozisyon gibi sanatsal özellikleri ile yörede kullanılan çeşitlerini ortaya koyarak literatüre kazandırmaktır. Bu çerçevede kültürel mirasa ait değerlerin korunması gelecek nesillere kaynak oluşturması bakımından gelenek-

sel ve teknik özellikleri sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halk bilimi, Dive, geleneksel dokuma, alaca, el sanatı, kumaş analizi.

Abstract: Weaving, which is the product of a deep-rooted past, is a rich cultural element in handicrafts. As a matter of fact, Anatolian geography is witnessing important sources of thousands of years of history. It has been revealed by many archaeological excavations that the history of weaving in Anatolia is based on very ancient times. One of the traditional weaving types produced in many regions among Anatolian weavings is "Alaca" weavings. The fabric that has been woven since the Seljuk period was woven in the Ottoman period and in many cities of Anatolia. It has been seen that the province of Tokat, which was chosen as a field research, has a cultural mosaic in which many civilizations have developed. In particular, the Alaca weavings woven in the region come to the fore. When the word "pied" is researched, it means multi-colored, which is a mixture of several colors. It is generally defined as "Flake fabric" in fabrics that are woven by using many colored yarns together. There are striped (barred, tracked), checkered and plaid structures. Alaca weavings are diversified according to the place of use, the material or the region used. The art of weaving, which is the carrier of cultural heritage among traditional arts, has been shaped in different geographical environments. He created a rich spectrum in which he conveyed the feelings and thoughts of the people of the region he was in. The tradition, which continues from generation to generation, has succumbed to technology over time. While weaving studies were carried out in many regions of Tokat in the past, today, only a few masters of weaving art who came to the center of Tokat from the Dive region as master trainers and other master teachers who have received weaving training, are trying to maintain and keep the art of weaving alive within the body of Tokat Maturation Institute. In this study, it is aimed to examine the varieties and characteristics of the Alaca weavings belonging to the Dive weavings of Tokat province. In this context, besides the literature review, original examples were researched by meeting with the resource people in the field. The aim is to introduce the technical analyzes of weavings, their artistic features such as color, pattern, material and composition, and their varieties used in the region, and bring them to the literature. In this context, traditional and technical features have been tried to be presented in order to protect the values of cultural heritage and to create a resource for future generations.

Keywords: Folklore, Dive, traditional weaving, alaca, handicraft, fabric analysis.

Giriş

Dokumacılık insanlık tarihi kadar eski bir el sanatı olup tarih öncesi dönemlerde yaşamış olan uygarlıkların örtünme ve korunma amaçlarıyla hayvan postları ve bitkisel malzemeleri kullanma ihtiyacı sonucunda ortaya çıkmıştır. Anadolu dokumacılığının temeli, paleolitik dönemde sepet örmeciliğinin keşfedilmesine dayanır (Dölen,1992: 2). İngiliz arkeolog James Mellaart tarafından 1962 yılında Çatalhöyük'te gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda Neolitik devre ait olduğu tahmin edilen ve M.Ö. 6000 yıllarına ait dokuma parçaları bulunmuştur (Yağan, 1978: 8). 2013 yılında Ian Hodder başkanlığında Çatalhöyük kazılarında ise M.Ö. 7000 yılına ait keten dokuma parçalarının bulunmasıyla Anadolu dokumacılığının günümüzden yaklaşık 9000 yıl öncesine kadar gitmiş olduğu yapılan arkeolojik araştırmalarla saptanmıştır (Uğurlu, 2021:255; Uğurlu, 2018:4).

Geleneksel el sanatları içinde yer alan dokumalar incelendiğinde halkın kendi ihtiyaçlarını karşılamak için ortaya çıkartılmış ve zamanla kültürel olarak benimsenen bir sanat dalı haline gelmiştir. Bu sanat dalı içinde halk, dokumalarını genellikle düz, noktali, çizgili ve ekose desenlerle süslemişlerdir (Uğurlu, 1987: 7). Özellikle yaşadığı coğrafi ortamdaki malzemelerden faydalanarak gerçekleştirilebilen bu dokumalar üretim özellikleri ile de "yerel" bir nitelik taşımaktadırlar. Aynı zamanda dokumalar çevre şartları ile değişiklikler göstererek toplumların duygularını, kültürel özelliklerini ve sanatsal beğenilerini yansıtarak geleneksel özelliklerde kazanmışlardır. Yüzyıllardır ülkemizde devam eden dokumacılık sanatı dünyanın herhangi bir ülkesinde görülemeyecek oranda zengin bir çeşitliliğe sahiptir. Özellikle, Türk dokuma kültürü çok köklü bir geleneğin temsilcisi olarak kültürel mirasın geçmişten geleceğe aktarılmasında önemli bir varlık ögesi olarak öne çıkmaktadır (Gürsu, 1988: 17).

Anadolu'nun birçok yöresinde de bu köklü dokuma kültürünün zenginliğine rastlanmaktadır. Dokuma sanatı geleneksel açıdan değerlendirildiğinde ise özellikle mekikli dokumaların malzeme, teknik, kompozisyon, desen özellikleri ve kullanım şekilleri ile kendine has nitelikte özel isimlerle tanımlandığı görülmektedir (Başaran, 2018: 16).

Günümüzde gerek teknolojinin ilerlemesi gerekse ekonomik kaygılar gibi etkenlerle el dokumalarının azalması hatta yok olmasına neden olmuştur. El sanatları olarak sayıları gittikçe azalan dokumaların literatüre kazandırılması ve tanıtılması son derece önemlidir (Balkanal ve Sökmen 2017: 237).

Araştırma alanı olarak seçilen Tokat ili, dokuma sanatının biçimlenmesinde yöresel özelliklerin zenginliği ile öne çıkmıştır. Bu anlamda Tokat'ın değişik köy ve kasabalarında farklı dokumalar üretilmiştir. Zira bu çeşitlilik Tokat kültürüne ayrı bir zenginlik kazandırmıştır. Bölgenin yüzlerce yıldan beri kavşak noktasında bulunması kül-

tür mozağının son derece zengin ve renkli olmasına neden olmuştur. Fransız araştırmacı Cuinet, 3 ciltlik (Paris 1982) “Chaque de L’Asie Mineuve” adlı eserinde Tokat’taki el sanatları ve dokumacılık hakkında söz ederken “Tokat’ın önemli bir dokuma merkezi” olduğunu ifade etmiştir. Nitekim Tokat ve ilçelerinde el tezgahlarında dokunan bezlerin Osmanlı döneminde devletin hemen hemen her bölgesinde arandığı ve yurtdışına ise özellikle ipekli ve yünlü dokumaların ihraç edildiği görülmüştür (Trak, 1994: 54).

Bu çalışmada Tokat ili Dive yöresi Alaca dokumaları araştırılmıştır. Bu kapsamda Alaca dokumasının çeşitleri ve özellikleri belirlenmiştir. Bu çerçevede araştırılan kumaşların teknik analizleri, renk, desen, malzeme ve kompozisyon özellikleri ile yörede kullanılan çeşitlerin incelenmesi hedeflenmiştir.

1. Materyal ve Metod

Çalışmanın materyalini Alaca dokumaları oluşturmaktadır. Araştırmada Tokat iline ait Dive (Günevi) yöresi kaynaklı Alaca dokumaları incelenmiştir. 2022 yılında yapılan alan araştırmasında belirli aralıklarla bölgeye gidilmiştir. 13 ayrı dokuma, çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Örneklemlerin kumaş analizleri, renk, desen, malzeme ve kompozisyon özellikleri incelenmiştir. Çalışmanın yönteminde literatür taraması, alan araştırması yapılarak, uygulama, arşiv, sergi ve koleksiyon eserler incelenerek belgelenmiştir.

2. Bulgular

2. 1. Dokuma Sanatının Tarihte ve Tokat’taki Gelişimi

Orta Karadeniz bölgesinde bulunan Tokat ili uygarlıklar bakımından çok zengin ve aynı zamanda pek çok çok medeniyetin geliştiği bir konumda yer almaktadır. Bölgede dokumacılığın yapıldığına yönelik en eski buluntular Tunç devrine aittir. Tokat’ın Erbaa ilçesi yakınındaki Horoztepe’de 1957 yılında yapılan kazılarla elde edilen “kirman” örnek olarak gösterilebilir. Aynı zamanda Anadolu’da bulunan en eski ve en değerli dokumacılık malzemeleri arasında yer almaktadır. Tokat, tekstil el sanatlarında özellikle el dokumasında Osmanlı İmparatorluğu döneminde önemli ölçüde talep gören kaliteli ve nitelikli tekstil örneklerine sahiptir (Meydan, 1992: 311).

Tokat, Anadolu’nun önemli ticaret ve sanayi merkezleri arasında bulunmuştur. Özellikle ekonomik anlamda Tokat’ın gelişmesi Fatih Sultan Mehmet döneminde başlamıştır. İran ile Bursa arasında yolculuk yapan ipek kervanlarının gümrük resmi ödemeleri ile ilgili olarak ilk uğrak merkezi haline gelmiştir (Genç, 1986: 146). Bu husus, Tokat’ın gelişmesine önemli katkı sağlamıştır. Ek olarak 1479 Kefe gümrük defteri kayıtlarına göre Karadeniz illeri ile Amasya-Tokat bölgesi, Kırım-Deşt pazarlarında yapılan ihracatlar la öne çıkmıştır. Tokat’ın gelişmesinde diğer bir etkende coğrafi ko-

numudur. Anadolu'nun başlıca merkezleri arasındadır. İpek yolu, İran üzerinden Karadeniz limanlarına ardından Bursa, İzmit ve İstanbul'a kadar gelmektedir. Bağdat ve Suriye üzerinden kuzeye gelen yolların tamamı ise Tokat ile kesişmektedir (İnalçık, 2008: 132).

Tüm bunların ışığında şehrin gelişimi 16. ve 17. yüzyıllarda da devam etmiştir ve süreç içinde çok önemli bir ticari merkezi konumuna geldiği ve önemli bir pazar zeminini oluşturduğu ifade edilebilir (Öztürk, 1987: 72 ve Turan, 1988: 148). 18. yüzyılda ise ticari anlamda gelişmeler üst seviyeye ulaşmıştır (Genç, 1986: 145). Evliya Çelebi ise yazılarında şehri, Halep ve Bursa gibi önemli şehirler arasında "sevad-i azim" olarak tanımlamıştır. Tokat'ın dokumacılık açısından önemi ise özellikle kervan yollarının kesişme noktasında bulunmasıdır. Aynı zamanda bu bölge pamuklu sanayi ve ticaret merkezi haline gelmesiyle de öne çıkmıştır (İnalçık, 2008: 132).

2.2. Alaca ve Alaca Dokumaları

"Alaca" kelimesi köken olarak kırmızı anlamına gelen "Al" kelimesinden türemiştir (Ayverdi, 2011:35). Aynı zamanda birkaç rengin karışımından oluşan çok renkli anlamı da taşımaktadır. Birçok renkli ipliğin birlikte kullanılarak dokunduğu kumaşlar da genel anlamda "**Alaca kumaş**" olarak tanımlanmaktadır (Ergür,2002:7). Anadolu'nun birçok yerinde bu terim sık bir biçimde kullanılmaktadır. Örneğin ikinin üzerinde bir sayıda renkli ipliklerle dokunmuş veya desenlendirilmiş bir çuval "Alacalı çuval" ya da çok renkli bir kilim "Alacalı kilim" olarak tanımlanmaktadır.

Yöresel kullanımlarda "Alaca" ifadesi; Alacalı kumaş, Alacalı bez, Alacalı şalvar, Alacalı çuval, Alacalı kilim, Alaca entari olarak değişik isimlendirmelerle kullanılmıştır (Eraslan ve Atalayer, 2013: 253).

Alaca, bordo ya da lacivert zemin üzerine sarı çizgili dokunan bir tür pamuklu kumaş olarak da tanımlanmaktadır. Osmanlı dokuma sanayinin en çok ürettiği kumaşlardan olup son derece dayanıklı ve kullanışlı bir dokumadır (Salman, 2011: 197). Selçuklu döneminden bu yana dokunan kumaş çeşitli kıyafetlerde çubuklu, yollu, çizgili niteliğinde çeşitlendirilmiştir (Önder, 1998:8).

Uğurlu araştırmasında dokumada kullanılan çizgilerle ilgili olarak gerek dokumanın elverdiği ölçüde gerekse estetik bir yaklaşımla çeşitli durum ve nitelikteki çizgi öğelerinin dokuma boyu ve eninde olmak üzere bir arada kullanılmasıyla çizgili, gölgeli, ekose gibi biçimlerin oluşturularak dokusal yüzey tasarımlarının zenginleştiğini ifade etmektedir (Uğurlu, 2021: 166).

Alaca; 1640 tarihli Narh Defterleri ile 1640 tarihli Es'ar Defterlerinde Alaca ve çeşitleri hakkında tutulmuş kayıtlar mevcuttur. Alaca dokumaları genellikle pamuk nadiren de ipek, keten gibi malzemeler ile bezayağı dokuma örgüsü kullanılarak dokunmuştur. Genellikle kırmızı, sarı, bordo, saman rengi, lacivert, yeşil gibi renkler kul-

lanılmıştır. Desenlendirme de ise çizgili ve kareli yapıları mevcuttur (URL:1).

Alacalarla ilgili Ankara'da yapılan alan araştırmalarında ise çözgü ya da atkıdan farklı renklerde boyuna ve enine çizgili, çubuklu veya ekose Alaca dokumaları ortaya çıkarılmıştır (Soysaldı ve Gök, 2016: 32).

Tokat'ta kareli Alacalar ön plana çıkarken, Gaziantep'te çizgili, Burdur'da ise daha çok atkıdan renklendirmeler yapılmıştır. Alaca dokumaları geçmişte Amasya-Merzifon, Antalya-Gazipaşa, Ankara-Nallıhan, Aydın, Bursa, Burdur, Denizli- Buldan, Tavas, Diyarbakır, Erzurum, Erzincan, Gaziantep, İzmir-Tire, İstanbul, Konya-Beyşehir, Kastamonu, Malatya-Arapkir, Manisa, Mersin ve Tokat gibi yörelerde dokunmuştur. Günümüzde ise Tokat, Burdur ve Gaziantep'te Alaca dokumaları üretimlerine devam edilmektedir (URL:1).

Hanılçe araştırmasında 3, 12 ve 16 numaralı Şeriye Sicil defterlerini incelediğinde XIX yüzyıl başlarında Tokat'ta kumaşlarla ilgili şu açıklamalarda bulunmuştur "*çok farklı kumaşların tüketildiği incelenen defterlerdeki tereke kayıtlarından anlaşılmıştır. Nitekim Ankara şalisi, Bursa kutnisi, Kefe keteni, Musul penbesi, Acem basması*" gibi kayıtlar bulunmaktadır. Ayrıca incelenen defterlerde kumaş çeşitleri, renkleri ve üretim yerleri hakkında zengin bilgilerin mevcut olduğunu açıklamıştır, bu bilgilere göre "*Mağnisa alacası, Merzifon alacası, Halep bezi, Cezayirkari, Şamkari, Tosya şalisi*" gibi Osmanlı iç pazarlarından gelen kumaşların tercih edildiği ve aynı zamanda dış pazardan da kumaş kullanıldığı görülmüştür. Dokumalar genel olarak pamuklu, ipekli veya karışım olarak sınıflandırılmaktadır. Alaca terimi gerek renk, gerekse kumaş olarak tanımlanmıştır. Örneğin "*Alaca renkte kumaşlar olduğu gibi mavi, beyaz, nefli, güvez, siyah, turuncu ve mor renkte kumaşlar mevcuttur*" kumaş tanımlanmasında ise, "*Alaca; fes rengi, lacivert zemin üzerine sarı çizgili bir çeşit kumaştır*" ifadeleri kullanılmıştır (Hanılçe, 2011: 439-440).

2.2.1. Tokat Dive (Günevi) Yöresi, Alaca Dokuma İşlemi

Günümüzde dokuma çalışmaları Tokat Olgunlaşma Enstitüsü tarafından araştırılarak Tokat'ın Dive (Günevi) yöresinde ortaya çıkarılmıştır. Bu araştırmalar içinde Alaca dokumaları, düz göynek, çarşaf ve peşkir dokumaları da mevcuttur (KK2).

Dokuma, atkı ve çözgü olarak adlandırılan iki iplik sisteminin belli bir kurala göre birbirlerine dik açı yapacak biçimde üstten ve alttan geçerek bağlanmaları ile oluşan tekstil yüzeyleridir. Diğer bir ifade ile gergin ve paralel halde dikey sistemli çözgüler ile dikey sisteme 90 derecelik açılar ile farklı biçimlerde yapısal bağlantılar meydana getiren atkılar dokumanın temelini oluşturmaktadır (Uğurlu, 2021: 166). Bir başka ifade ile de iki grup ipliğin doksan derecelik açı ile belirli bir örgü planına göre birbirine bağlantı yapmaları ile oluşan işlemdir (Acuner, 2001:17). Kumaş boyunca (boyuna) uzanan iplik dizisine çözgü, çözgü ipliklerine dik biçimde yer alan ve bu ipliklerin arasından mekik veya farklı sistemlerle (enine) yerleştirilen iplikler de atkı olarak tanım-

lanmaktadır (Şeber ve Alpan 1989:1; Dölen, 1992: 275) Kumaş yapımında ilk işlem çözgünün hazırlanmasıdır. Çözgünün dokuma tezgahına verilmeye uygun bir biçimde hazırlanabilmesi için ilk olarak çıkırıkta makaraya veya ince çubuklara iplikler sarılır ardından istenilen renklere ve istenilen metraja göre (dokunulacak dokumanın boyuna göre çözgü boyu hesaplanır) çözgü dolabında döndürülerek sarılma işlemi gerçekleştirilir (Görsel 1,2,3).

Görsel 1: Ahşap çözgü dolabı Tokat Olgunlaşma Enstitüsü (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

Görsel 2: Cağlıklardan çözgü ipliklerinin dolaba alımı Usta Öğretici Şerife Aydın ve Usta Öğretici Satı Soy (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

Görsel 3: Çözgü ipliklerinin çözgü dolabına sarılma işlemi Usta Öğretici Satı Soy, (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

Ardından atkı iplikleri hazırlanır. Bu işlem için öncelikle iplikler ahşap ıkriğa takılır (KK6, KK.8) (Görsel 4). ve ıkriğ kolu çevrilerek kalem'e (masura) sarılır (Görsel 5). Sarılan bu atkı iplikleri ahşap mekik yuvasına yerleştirilir ve dokuma da kullanılacak biçime getirilir (Görsel 6).

Görsel 4: Atkı iplikleri için kullanılan ıkriğ (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

Görsel 5: ıkriğta uygulama işlemi Usta Öğretici şerife Polat ve Usta Öğretici Satı Soy (Fotoğraf,Tüm Cebeci 2022)

Görsel 6: Atkı iplikleri ve kullanılan mekikler (Fotoğraf,Tüm Cebeci 2022)

Bir sonraki aşamada el dokuma tezgahına tahar programına göre geçirilen çöğü iplikleri dokumaya hazır konuma gelmektedir. Dokumalar “kara tezgah” adı verilen mekikli ahşap el tezgahlarında “bezayağı dokuma örgüsü” kullanılarak dokunmaktadır. Kullanılan İplikler iki katlı büküme sahiptir, numaraları ise genellikle 20/2 ve 40/2 olarak çözü ve atkı da ayrı ayrı veya aynı numaralar biçiminde uygulanmaktadır (KK.1).

Görsel 7: Dokuma atölyesinden genel görüntü (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

Tokat Olgunlaşma Enstitüsü bünyesinde ise dokuma atölyesinde 4 adet kara tezgah, 1 adet kamçılı ve 1 adet ‘de numune dokuma tezgahı uygulamada kullanılmaktadır. (Görsel 7). Kara tezgah arka alandan incelendiğinde ahşap 2 çerçeve kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca çerçeveleri yukarı aşağı hareket ettirebilmek için “cığıştak” adı verilen aparatlar bulunmaktadır (Görsel 8).

Görsel 8: Dokuma tezgahının arka alandan görüntüsü (ahşap iki çerçeve ve çerçeveleri yukarı kaldırmak için kullanılan “cığıştak” adı verilen aparatlar (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022).

Dokuma tezgahının önden görünümü incelendiğinde ise, atkı atmak için kulla-

nılan ahşap mekik, ahşap çımbar/cınbar aynı zamanda yörede kullanılan ifade ile ahşap mitit (dokuma çalışması uygulanırken tezgahdaki dokumanın düz durabilmesi ve dokuma eninin daralmasını önlemek için kullanılan araç) ayrıca tarak ve tefe uygulama öncesinde görülmektedir (Görsel 9).

Görsel 9: Dokuma tezgahının ön alandan görüntüsü. Kullanılan mekik, mitit (çımbar), tarak ve tefe (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

Dokumaya başlamadan önce çözgü ipliklerini kontrolü ve düzenlenmesi usta öğreticiler tarafından yapılmaktadır (Görsel 10, 11).

Görsel 10: Dokuma tezgahında çözgü ipliklerinin düzenlenmesi Usta Öğretici Şerife Aydın (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

Görsel 11: Dokuma işlemine başlamadan önce Usta Öğretici Şerife Aydın ve Tüm Cebeci (Fotoğraf, Cebeci 2022)

Görsel 12: Dokuma çalışması genel görüntü Şerife Aydın (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

Ardından dokuma işlemine geçilmektedir (Görsel 12,13) Dokuma işleminin sırası ise önce ağızlığın açılması, ardından mekiğin atılması ve tarakla tefe işleminin yapılması ile dokuma uygulamasına başlanmaktadır.

Görsel 13: Dokuma alışması detay görüntü mekiğin atılması ve tarakla tefe işlemi Usta ğretici şerife Aydın (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

(Görsel 14) Başka bir dokuma tezgahı incelendiğinde ise farklı renklerde zđ iplkleri kullanıldığı görülmektedir. Dokuma tezgahının son kontrolü yapıldıktan sonra dokumaya hazır biçime getirilmiştir (KK7).

Görsel 14: Dokuma tezgahının nden görüntüsü Usta ğretici şerife Polat (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

Görsel 15: Dokuma alışması için kullanılan mekiğ, Usta ğretici şerife Polat (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

Dokuma tezgahını önünden detay görüntüsü (Görsel 15) bulunmaktadır. Dokuma işleminde öncelikle çözgü ipliklerinin “gücü” olarak tanımlanan çerçeveleri yukarı kaldırılıp indirilmesiyle arada oluşan ağızlığın açılarak mekiğin atılması (atkı ipliklerinin geçirilmesi) ardından tarakla tefenin vurulması ile dokuma işlemi uygulanmaktadır (Görsel 16, 17, 18)

Görsel 16: Dokuma çalışmasında ağızlık açılıp mekiğin atılması, Usta Öğretici Şerife Polat (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

Görsel 17: Dokuma tezgahının arkadan görüntüsü uygulama çalışmasında tarakla tefenin vurulması ve dokumaya devam edilmesi Usta Öğretici Şerife Polat (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

Görsel 18: Dokuma uygulamalarının incelenmesi (Fotoğraf, Cebeci 2022)

Görsel 19: Dokuma çalışması Usta Öğretici Şule Yüksel Akyol (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

Dokuma işleminde Alaca dokumasını oluşturan çözgü ve atkı ipliklerinin düzeni, planlanması yöreye uygun teknik ve kalitede uygulanması önemli bir husustur (KK9) (Görsel 19). Aynı zamanda geleneksel Alaca çeşitleri haricinde numune tezgahında farklı iplik renkleri ve teknikleri ile araştırma, geliştirme yapılarak dokuma tasarım uygulamaları da gerçekleştirilmektedir. Uygulamada kullanılan bu numune tezgahı ise geleneksel tipte bir tezgah olmayıp masaüstü ve portatiftir (KK10) (Görsel 20).

Görsel 20: Numune tezgahında (masaüstü dokuma tezgahı) uygulama çalışması Usta Öğretici Zuhal Öztürk Güneş (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022).

2.3. Dive Alaca Dokumalarının Çeşitleri

Tokat'ın Günevi (Dive) köyünde unutulmaya yüz tutmuş dokuma ve Alaca çeşitleri günümüzde Tokat Olgunlaşma Enstitüsü atölyesinde dokunarak sürdürülebilirliği sağlanmaktadır. Yöreye ait çeşitleri ise; Zengin Alacası, Kızılköy Alacası, Bilezikli Kadın dokuması ve Pencere Topuzu dokuması olarak sınıflandırılmaktadır (KK.1).

2.3.1.Zengin Alacası

Geleneksel el tezgâhlarında dokunan genellikle zemini kırmızı ve mavi renklerde olan ekose bezayağı dokuma örgüsü kullanılarak dokunmuş kumaş türüdür. Kırmızı renkli "Zengin Alacası" geçmişte genel olarak kadın kıyafetlerinde şalvar yapımında, mavi renklisi ise erkek gömleği yapımında kullanılmıştır. Günümüzde ise bu ayırım ortadan kalkmış durumdadır. Atkı ve çözgü renk raporu incelendiğinde genellikle kırmızı, lacivert, beyaz, krem, yeşil ve kahverengi ve diğer tonlar kullanılmıştır. Farklı renkte zemin ve farklı çizgi boyutlarında ekose çalışmaları da mevcuttur (Görsel 21). Ayrıca Usta Öğretici Satı Soy'un giymiş olduğu şalvarlık kumaşı "Zengin Alacası" olarak dokunmuş bir kumaş örneğidir (Görsel 22).

Görsel 21: Zengin Alacası ekose dokuma örnekleri, Tokat Olgunlaşma Enstitüsü arşivi (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

Görsel 22: “Zengin Alacası” dokumasından üretilmiş şalvar, Usta Öğretici Satı Soy Tokat Olgunlaşma Enstitüsü (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

2.3.2 Kızılköy Alacası

Çözgü ipliklerinde eşit veya farklı kalınlıkta ve farklı renklerde çizgiler oluşturularak el tezgâhlarında dokunan bu kumaşın kırmızı, mavi, mor ve kahverengi gibi birçok renkleri mevcuttur (Görsel 23, 24, 25) Bu kumaşlar genellikle dış giyim ve ev tekstili olarak üretilip kullanılmaktadır. Atkı renk raporunda tek renk pamuklu iplik mevcuttur. Çözgü renk raporunda ise farklı renkteki ipliklerle ve farklı kalınlıkta çizgilerle tasarlanarak bezayağı dokuma örgüsünde oluşturulmuştur (KK1).

Görsel 23: Kızılköy Alacası çizgili dokuma örnekleri, Tokat Olgunlaşma Enstitüsü Arşivi (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

Görsel 24: Kızılköy Alacası, 68x430 cm. ve 62x460 cm. Tokat Olgunlaşma Enstitüsü, Türkiye Dokuma Atlası Sergisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Tophane-i Amire Kültür Sanat Merkezi İstanbul (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

Görsel 25: Kızılköy Alacası, 68x400 cm. ve 49x150 cm. Tokat Olgunlaşma Enstitüsü, Türkiye Dokuma Atlası Sergisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Tophane-i Amire Kültür Sanat Merkezi İstanbul, (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

2.3.3. Bilezikli Kadın Dokuması

Yörede “Bilezikli Kadın” dokuması” olarak adlandırılan bir diğer dokuma çeşidi de çizgili olarak bezayağı dokuma örgüsü kullanılarak dokunmuştur. Atkı iplikleri tek renk krem, çözgü iplikleri ise kırmızı, yeşil, krem ve siyah tonlardan oluşmaktadır (Görsel 26).

Görsel 26: Tokat Alacası, Bilezikli Kadın Dokuma, 70x300 cm. Tokat Olgunlaşma Enstitüsü, Türkiye Dokuma Atlası Sergisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Tophane-i Amire Kültür Sanat Merkezi İstanbul, (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

Görsel 27: Türkiye Dokuma Atlası Sergisi, Alaca dokumalarının sergilendiği bölüm, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Tophane-i Amire Kültür Sanat Merkezi İstanbul, (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

Türkiye Dokuma Atlası Anadolu'nun Miras Kumaşları Projesi kapsamında ilk sergi 22 Haziran 2021 tarihinde Ankara Cumhurbaşkanlığı Beştepe sergi salonunda düzenlenmiştir. Ardından 19 Nisan 2022 tarihinde Türkiye Dokuma Atlası İstanbul sergisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Tophane-i Amire Kültür Sanat Merkezinde açılmıştır (Görsel 27). Çeşitli yörelere ait geleneksel kumaşların yer aldığı bu sergi kapsamında Alaca dokuma bölümü de yer almıştır. Bu kapsamda yedi Alaca dokuması sergilenmiştir. Bu dokumalardan beşi Tokat Olgunlaşma Enstitüsüne ait Alaca dokumalardır. Ön panelde zeminleri bordo renkli olan diğer iki Alaca dokuması ise İzmir Olgunlaşma Enstitüsüne ait uygulamalardır.

2.3.4. Pencere Topuzu

Görsel 28: Pencere Topuzu dokuması, Tokat Olgunlaşma Enstitüsü, dokuma atölyesi (Fotoğraf, Tüm Cebeci 2022)

Yörede "Pencere Topuzu" olarak adlandırılan bir başka dokuma çeşidi de kareli olarak dokunmuştur. Atkı ve çözgü iplikleri pamuklu olup bezayağı dokuma örgü-

sünde oluşturulmuştur. Çözüğü ve atkı renk raporlarında kırmızı ve krem iplik tonları kullanılmaktadır. Daha çok giyim ve ev tekstilinde tercih edilmektedir KK1 (Görsel 28).

2.4. Dive Alaca Dokumalarının Yapısı ve Kumaş Analiz Tabloları

2.4.1. Zengin Alacası Kumaş Analiz Tabloları

Kumaş Analiz Tablo No: 1				
		Yerel Adı: Tokat Dive Dokuması (Zengin Alacası)		
		Kumaş Türü: Alaca		
		Hammadde: Pamuk		
		Kumaş Yapısı: Tek kat		
		Kullanım Alanı: Giyim		
		Dokuma Örgüsü: Bezayağı B(1/1)		
Desen özelliği: Ekose				
RAPOR				
Sıklık/cm		Kumaş Eni		Tarak No:
Ç.	A.	65 cm		100
20	18	Örnek Kumaş		
Renkler		Rapordaki Tel Sayısı		Açıklama
Çözüğü Renk Raporu	Atkı Renk Raporu	Ç.	A.	p: Pamuk Çözüğü iplikleri üç, atkı, iplikleri de üç renkten oluşmaktadır.
Kırmızı (p)	Lacivert (p)	4	14	
Krem (p)	Kırmızı (p)	2	4	
Kırmızı (p)	Krem (p)	6	2	
Krem (p)	Kırmızı (p)	2	4	
Kırmızı (p)	Krem (p)	4	2	
Lacivert (p)	Kırmızı (p)	20	4	
TOPLAM:		38	30	
Kumaş Analiz Tablo No: 2				
		Yerel Adı: Tokat Dive Dokuması (Zengin Alacası)		
		Kumaş Türü: Alaca		
		Hammadde: Pamuk		
		Kumaş Yapısı: Tek kat		
		Kullanım Alanı: Giyim		
		Dokuma Örgüsü: Bezayağı B(1/1)		
Desen özelliği: Ekose				
RAPOR				
Sıklık/cm		Kumaş Eni		Tarak No:
Ç.	A.	65 cm		100
20	18	Örnek Kumaş		
Renkler		Rapordaki Tel Sayısı		Açıklama
Çözüğü Renk Raporu	Atkı Renk Raporu	Ç.	A.	p: Pamuk s: Sentetik Çözüğü ve atkı iplikleri üç renkten oluşmaktadır.
Lacivert (s)	Lacivert (s)	5	4	
Beyaz (p)	Beyaz (p)	2	2	
Lacivert (s)	Lacivert (s)	6	4	
Beyaz (p)	Beyaz (p)	2	2	
Lacivert (s)	Lacivert (s)	5	4	
Kırmızı (p)	Kırmızı (p)	20	20	
TOPLAM:		40	36	

Kumaş Analiz Tablo No: 3				
		Yerel Adı: Tokat Dive Dokuması (Zengin Alacası)		
		Kumaş Türü: Alaca		
		Hammadde: Pamuk		
		Kumaş Yapısı: Tek kat		
		Kullanım Alanı: Giyim (gömlek, ceket), ev tekstili		
		Dokuma Örgüsü: Bezayağı B(1/1)		
		Desen özelliği: Ekose		
RAPOR				
Sıklık/cm		Kumaş Eni		Tarak No:
Ç.	A.	65 cm		100
20	14	Örnek Kumaş		
Renkler		Rapordaki Tel Sayısı		Açıklama
Çözümlü Renk Raporu	Atkı Renk Raporu	Ç.	A.	p: Pamuk Çözümlü ve atkı iplikleri üç renkten oluşmaktadır
K. Kahve (p)	K. Kahve (p)	2	2	
Krem (p)	Krem (p)	16	10	
K. Kahve (p)	K. Kahve (p)	2	2	
Kırmızı (p)	Kırmızı (p)	14	8	
K. Kahve (p)	K. Kahve (p)	2	2	
TOPLAM:		36	24	

Kumaş Analiz Tablo No: 4				
		Yerel Adı: Tokat Dive Dokuması (Zengin Alacası)		
		Kumaş Türü: Alaca		
		Hammadde: Pamuk		
		Kumaş Yapısı: Tek kat		
		Kullanım Alanı: Giyim (gömlek, ceket)		
		Dokuma Örgüsü: Bezayağı B(1/1)		
		Desen özelliği: Ekose		
RAPOR				
Sıklık/cm		Kumaş Eni		Tarak No:
Ç.	A.	65 cm		100
20	16	Örnek Kumaş		
Renkler		Rapordaki Tel Sayısı		Açıklama
Çözümlü Renk Raporu	Atkı Renk Raporu	Ç.	A.	p: Pamuk Çözümlü ve atkı iplikleri üç renkten oluşmaktadır.
Lacivert (p)	Lacivert (p)	20	16	
Yeşil (p)	Yeşil (p)	4	4	
Sarı (p)	Sarı (p)	2	2	
Yeşil (p)	Yeşil (p)	6	4	
Sarı (p)	Sarı (p)	2	2	
Yeşil (p)	Yeşil (p)	4	4	
TOPLAM:		38	32	

Kumaş Analiz Tablo No: 5				
		Yerel Adı: Tokat Dive Dokuması (Zengin Alacası)		
		Kumaş Türü: Alaca		
		Hammadde: Pamuk		
		Kumaş Yapısı: Tek kat		
		Kullanım Alanı: Giyim		
		Dokuma Örgüsü: Bezayağı B(1/1)		
		Desen özelliği: Ekose		
RAPOR				
Sıklık/cm		Kumaş Eni		Tarak No:
Ç.	A.	65 cm		100
20	18	Örnek Kumaş		
Renkler		Rapordaki Tel Sayısı		Açıklama
Çözümlü Renk Raporu	Atkı Renk Raporu	Ç.	A.	p: Pamuk Çözümlü ve atkı iplikleri iki renkten oluşmaktadır.
Kırmızı (p)	Kırmızı (p)	20	14	
Sarı (p)	Sarı (p)	20	14	
TOPLAM:		40	28	

Kumaş Analiz Tablo No: 6				
		Yerel Adı: Tokat Dive Dokuması (Zengin Alacası)		
		Kumaş Türü: Alaca		
		Hammadde: Pamuk		
		Kumaş Yapısı: Tek kat		
		Kullanım Alanı: Giyim		
		Dokuma Örgüsü: Bezayağı B(1/1)		
		Desen özelliği: Ekose		
RAPOR				
Sıklık/cm		Kumaş Eni		Tarak No:
Ç.	A.	65 cm		100
20	18	Ömek Kumaş		
Renkler		Rapordaki Tel Sayısı		Açıklama
Çözgü Renk Raporu	Atkı Renk Raporu	Ç.	A.	p: Pamuk Çözgü iplikleri beş renkten oluşmaktadır. Atkı iplikleri ise dört renkten oluşmaktadır.
Siyah (p)	Siyah (p)	2	1	
Çimen Yeşili (p)	Kırmızı (p)	20	16	
Siyah (p)	Siyah (p)	2	1	
Krem (p)	Krem (p)	28	16	
Siyah (p)	Siyah (p)	2	1	
Koyu Yeşil (p)	Koyu Yeşil (p)	20	14	
Siyah (p)	Siyah (p)	2	1	
Krem (p)	Krem (p)	28	14	
Siyah (p)	Siyah (p)	2	1	
Kırmızı (p)	Koyu Yeşil (p)	20	14	
Siyah (p)	Açık Yeşil (p)	2	1	
TOPLAM:		128	80	

2.4.2. Kızılköy Alacası Kumaş Analiz Tabloları

Kumaş Analiz Tablo No: 1				
		Yerel Adı: Tokat Dive Dokuması (Kızılköy Alacası)		
		Kumaş Türü: Alaca		
		Hammadde: Pamuk, Sentetik		
		Kumaş Yapısı: Tek kat		
		Kullanım Alanı: Giyim (gömlek, ceket)		
		Dokuma Örgüsü: Bezayağı B(1/1)		
		Desen özelliği: Çizgili		
RAPOR				
Sıklık/cm		Kumaş Eni		Tarak No:
Ç.	A.	65 cm		110
22	14	Ömek Kumaş		
Renkler		Rapordaki Tel Sayısı		Açıklama
Çözgü Renk Raporu	Atkı Renk Raporu	Ç.	A.	p: Pamuk s: Sentetik Çözgü iplikleri dört, atkı iplikleri tek renkten oluşmaktadır, ve atkı kumaş boyunca devam etmektedir
Mavi (s)	Lacivert (p)	40		
Lacivert (s)		4		
Mavi (p)		4		
Lacivert (p)		4		
Sarı (s)		20		
Lacivert (p)		4		
Mavi (p)		4		
Lacivert (p)		4		
Mavi (p)		40		
Bordo (p)		20		
TOPLAM:		144		

Kumaş Analiz Tablo No: 2				
		Yerel Adı: Tokat Dive Dokuması (Kızılköy Alacası)		
		Kumaş Türü: Alaca		
		Hammadde: Pamuk, Keten, Sim		
		Kumaş Yapısı: Tek kat		
		Kullanım Alanı: Giyim (gömlek, ceket)		
		Dokuma Örgüsü: Bezayağı B(1/1)		
		Desen özelliği: Çizgili		
RAPOR				
Sıklık/cm		Kumaş Eni		Tarak No:
Ç.	A.	65 cm		100
20	16	Örnek Kumaş		
Renkler		Rapordaki Tel Sayısı		Açıklama
Çözgü Renk Raporu	Atkı Renk Raporu	Ç.	A.	p: Pamuk k: Keten s: Sim Çözgü iplikleri beş, atkı iplikleri tek renkten oluşmaktadır ve atkı kumaş boyunca devam etmektedir
Sim-Sarı (s)	Krem (p)	2		
Gri (k)		20		
Kahverengi (p)		8		
Tarçın (p)		8		
Krem (p)		20		
TOPLAM:		58		

Kumaş Analiz Tablo No: 3				
		Yerel Adı: Tokat Dive Dokuması (Kızılköy Alacası)		
		Kumaş Türü: Alaca		
		Hammadde: Pamuk		
		Kumaş Yapısı: Tek kat		
		Kullanım Alanı: Giyim (ceket, kravat, gömlekl)		
		Dokuma Örgüsü: Bezayağı B(1/1)		
		Desen özelliği: Çizgili		
RAPOR				
Sıklık/cm		Kumaş Eni		Tarak No:
Ç.	A.	65 cm.		110
22	14	Örnek Kumaş		
Renkler		Rapordaki Tel Sayısı		Açıklama
Çözgü Renk Raporu	Atkı Renk Raporu	Ç.	A.	p: Pamuk Çözgü iplikleri üç, atkı iplikleri tek renkten oluşmaktadır ve atkı kumaş boyunca devam etmektedir.
Kırmızı (p)	Kırmızı (p)	20		
Kahverengi (p)		4		
Bej (p)		2		
Kahverengi (p)		6		
Bej (p)		2		
Kahverengi (p)		4		
TOPLAM:		38		

Kumaş Analiz Tablo No: 4				
		Yerel Adı: Tokat Dive Dokuması (Kızılköy Alacası)		
		Kumaş Türü: Alaca		
		Hammadde: Pamuk		
		Kumaş Yapısı: Tek kat		
		Kullanım Alanı: Giyim (ceket,gömlek, kravat, kaşkol)		
		Dokuma Örgüsü: Bezayağı B(1/1)		
		Desen özelliği: Çizgili		
RAPOR				
Sıklık/cm		Kumaş Eni		Tarak No:
Ç.	A.	65 cm.		100
20	18	Örnek Kumaş		
Renkler		Rapordaki Tel Sayısı		Açıklama
Çözgü Renk Raporu	Atkı Renk Raporu	Ç.	A.	p: Pamuk Çözgü iplikleri üç, atkı iplikleri tek renkten oluşmaktadır ve atkı kumaş boyunca devam etmektedir.
Lacivert (p)	K. Yeşil (p)	20		
Yeşil (p)		4		
Sarı (p)		2		
Yeşil (p)		6		
Sarı (p)		2		
Yeşil (p)		4		
TOPLAM:		38		

Kumaş Analiz Tablo No: 5				
		Yerel Adı: Tokat Dive Dokuması (Kızılköy Alacası)		
		Kumaş Türü: Alaca		
		Hammadde: Pamuk, Sentetik		
		Kumaş Yapısı: Tek kat		
		Kullanım Alanı: Giyim (ceket, kravat, kaşkol)		
		Dokuma Örgüsü: Bezayağı B(1/1)		
		Desen özelliği: Çizgili		
RAPOR				
Sıklık/cm		Kumaş Eni		Tarak No:
Ç.	A.	65 cm.		100
18	16	Örnek Kumaş		
Renkler		Rapordaki Tel Sayısı		Açıklama
Çözümlü Renk Raporu	Atkı Renk Raporu	Ç.	A.	p: Pamuk s: Sentetik Çözümlü iplikleri üç, atkı iplikleri tek renkten oluşmaktadır ve atkı kumaş boyunca devam etmektedir.
Bej (s)	Lacivert (p)	18		
Lacivert (p)		4		
Turuncu (p)		2		
Lacivert (p)		6		
Turuncu (p)		2		
Lacivert (p)		4		
TOPLAM:		36		

2.4.3. Bilezikli Kadın Dokuması Kumaş Analiz Tablosu

Kumaş Analiz Tablo No: 1				
		Yerel Adı: Tokat Dive Dokuması (Bilezikli Kadın Dokuması)		
		Kumaş Türü: Alaca		
		Hammadde: Pamuk		
		Kumaş Yapısı: Tek kat		
		Kullanım Alanı: Giyim, Ev tekstili		
		Dokuma Örgüsü: Bezayağı B(1/1)		
		Desen özelliği: Çizgili		
RAPOR				
Sıklık/cm		Kumaş Eni		Tarak No:
Ç.	A.	65 cm.		100
20	18	Örnek Kumaş		
Renkler		Rapordaki Tel Sayısı		Açıklama
Çözümlü Renk Raporu	Atkı Renk Raporu	Ç.	A.	p: Pamuk Çözümlü iplikleri beş renkten oluşmaktadır. Atkı iplikleri ise tek renkten (krem) oluşmaktadır.
Siyah (p)	Krem (p)	2		
Yeşil (p)		20		
Siyah (p)		2		
Krem (p)		28		
Siyah (p)		2		
Kırmızı (p)		20		
Siyah (p)		2		
Krem (p)		28		
Siyah (p)		2		
Çimen Yeşili (p)		20		
Siyah (p)		2		
TOPLAM:		128		

2.4.4. Pencere Topuzu Dokuması Kumaş Analiz Tablosu

Kumaş Analiz Tablo No: 1				
		Yerel Adı: Tokat Dive Dokuması (Pencere Topuzu)		
		Kumaş Türü: Alaca		
		Hammadde: Pamuk		
		Kumaş Yapısı: Tek kat		
		Kullanım Alanı: Giyim, Ev tekstili		
		Dokuma Örgüsü: Bezayağı B(1/1)		
		Desen özelliği: Kareli		
RAPOR				
Sıklık/cm		Kumaş Eni		Tarak No:
Ç.	A.	65 cm		
20	20	Örnek Kumaş		100
Renkler		Rapordaki Tel Sayısı		Açıklama
Çözümlü Renk Raporu	Atkı Renk Raporu	Ç.	A.	
Kırmızı (p)	Kırmızı (p)	4	4	
Krem (p)	Krem (p)	76	64	
Kırmızı (p)	Kırmızı (p)	4	4	
TOPLAM:		84	72	p: Pamuk Çözümlü iplikleri ve atkı iplikleri iki renkten oluşmaktadır..

2.5. Kumaş Analiz Tablolarının Değerlendirilmesi

13 ayrı Dive Alaca dokumasının analiz tabloları incelendiğinde ortak özellik olarak zemin örgüsünün bezayağı (B1/1) yapıda ve tek kat düz dokuma oldukları görülmüştür. Kompozisyon ve desenlendirme biçimi olarak ise tahar düzenlenmesinde çözgüden veya atkıdan kareli, çizgili ve ekose örnekleri mevcuttur.

Dive Alaca dokumalarının çeşitlendirilmesinde yörede kullanılan adları ile "Zengin Alacası"nda incelenen örneklerde ekose dokumaların mevcut olduğu görülmüştür. "Kızılköy Alaca" ve "Bilezikli Kadın Dokuması" çeşitlerinde sadece çizgili dokuma örnekleri uygulanmıştır. "Pencere Topuzu Dokuması"nda ise kareli dokuma çalışmasının uygulandığı görülmüştür. İncelenen tüm örneklerin çözgü ve atkı sıklıkları değerlendirildiğinde çözgüde 20 tel sayısı sıklık /cm.iken atkıda 14, 16, 18, 20 tel sayısı sıklık/cm. uygulanmıştır. Kumaş enleri (tarakta yayılma alanı) tüm örneklerde 65. cm. dir.

Çözgü ve atkı renk raporları değerlendirildiğinde daha çok kırmızı rengin hakim olduğu görülmüştür. Ancak incelenen tüm renk raporları değerlendirildiğinde pek çok renk kullanılmıştır, bu renkler; krem, beyaz, lacivert, sarı, mavi, bordo, turuncu, yeşil ve kahverengi tonları olarak sıralanabilir. Ekose Alaca dokumalarının iplik renk dağılımları incelendiğinde genellikle çözgü ve atkıda 3 renk kullanılmıştır ancak çözgüde ve atkıda 2 renk iplik kullanımının yanısıra çözgüde 5, atkıda 4 renk ipliklerle oluşturulan oldukça renkli kareli dokuma planları da mevcuttur. Çizgili dokumalarda kullanılan ipliklerin renk dağılımı incelendiğinde ise genellikle çözgüde 4 ve 5 renk iplik uygulanmıştır. Atkı ipliklerinde tek renk kullanılmıştır. Kareli dokumaların

renk dağılımları ise çözgüde ve atkıda iki renk iplik mevcuttur. Dokumada kullanılan ipliklerin hammaddeleri ise genellikle pamuk olup, sentetik, keten ve sim iplik karışımlarında mevcuttur.

Sonuç ve Öneriler

Kültürel miras kapsamında, geleneksel el sanatları içerisinde yer alan dokuma sanatı oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Köklü bir geçmişin ürünü olan dokumalar tarihin çok eski dönemlerine dayanmaktadır. Bu dokuma sanatının çeşitlerinden biri de Alaca dokumalarıdır. Bu kapsamda Tokat ili Dive yöresine ait Alaca dokumalarının desen, renk, kompozisyon ve teknik özellikleri ile yörede kullanılan çeşitleri araştırılmıştır. Geçmişte Tokat'ın birçok bölgesinde dokuma çalışmaları yapılırken günümüzde sadece Dive yöresinden gelen birkaç Usta Öğretici ve bu sanata gönül veren uzman ve usta öğreticilerin özverileriyle Tokat Olgunlaşma Enstitüsünün bünyesinde dokuma sanatı sürdürülmeye çalışılmaktadır (KK5). Gerek teknolojik gelişmeler gerekse ekonomik nedenlerle el dokuma sanatının üretimi azalmıştır. Kültürel bir kimlik olan dokuma sanatının yaşatılması, gelecek nesillere aktarılması manevi ve sosyal bir sorumluluktur. Tüm dünyada geleneksel tekniklerle yapılan el sanatlarının çok değerli olduğu öngörülmektedir. Geleneksel ve kültürel bilginin nesilden nesile aktarılması açısından belgeleme önemlidir. Bu bakımdan Coğrafi işaret konusunda "Dive Alaca Dokumaları" ile ilgili çalışmalar Tokat Olgunlaşma Enstitüsü tarafından yapılmıştır ancak başvuru sürecindedir (KK3, KK4). El sanatları dokumalarına ilişkin coğrafi işaret tescilinin alınması uygulanacak dokumaların kalitesi, standardizasyonu ve yöresel özelliklerinin sürdürülebilirliği açısından son derece önemlidir.

Coğrafi işaret yoluyla belgelenen çalışmalarda ürünün yapımında kullanılan hammadde, üretim teknikleri, renk, kompozisyon özellikleri gibi birçok yerel ve geleneksel bilgiler korunarak kimlik kazandırılır. Coğrafi işaret aynı zamanda kültürel mirasın varlığını koruyabilmesi ve yöresel sanatların sosyal ve kültürel anlamda nesilden nesile aktarılması açısından da önemlidir. Bu çerçeveden değerlendirildiğinde ise, "Geleneksel Türk Sanatları" geleneğinin kültürel bilgi birikimi niteliğinde korunması ve yerelden evrensel bir yol izlemesiyle mümkün olacaktır.

Bu kapsamda örnek olarak Türkiye Dokuma Atlası, Anadolu'nun Miras Kumaşları Projesi gösterilebilir. Proje kapsamında çeşitli sergiler düzenlenmiştir. Cumhurbaşkanlığı bünyesinde Ankara'da düzenlenen ilk sergi ve defilede geleneksel el tezgâhlarında özünden koparılmadan Tokat Olgunlaşma Enstitüsünde üretilen Alaca dokuma kumaşları birçok tasarımcının ilham kaynağı olarak ilgisini çekmiştir (URL:2,3). Proje kapsamında İstanbul'da açılan sergide ise, Anadolu dokumaları bölümü içinde Alaca dokumaları farklı bir bölümde değerlendirilmiştir. Toplamda yedi Alaca dokuması sergilenmiştir. Bu dokumalardan beşi Tokat Olgunlaşma Enstitüsüne ait olup diğer iki Alaca dokuması da İzmir Olgunlaşma Enstitüsüne ait uygulamalar-

dır. Bu durum olgunlaşma Enstitülerinin de son derece etkin çalıştıklarını göstermektedir. Ancak gerek bölge Enstitülerinin gerekse dokuma yapılan yörelerin daha fazla desteklenmesi gerekmektedir.

Bu çalışmaların sadece yerel de kalmayıp iş birlikleri ile sürdürülebilir konuma getirilmelidir. Dine Alaca dokumalarının korunması, yaşatılması, kültürel ve sosyal bir kimlik olarak değerlendirilmesi önemlidir. Bu açıdan yerel yönetimlerin, devlet ve özel kuruluşların akademik çevre ile desteklenmeleri gerekmektedir. Dokuma sanatına gönül veren ve çok az sayıda bulunan ustaların T.C. Kültür Turizm Bakanlığı tarafından yaşayan insan hazineleri statülerine alınmaları öngörülmektedir. Aynı zamanda toplumsal ve kültürel değerlere sahip çıkarak kooperatiflerin kurulması ve bu kapsamda dokumaların sürdürülebilir olması için yeni dokuma ustalarının yetiştirilmesi çok büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede moda tasarımcıları ile çeşitli projeler gerçekleştirilerek yöre halkının ekonomik ve sosyal anlamda desteklenmesi de önemli bir yaklaşım olacaktır.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” beyanları:

Etik Kurul Belgesi:	Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmektedir.
Çıkar Çatışması Beyanı:	Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazar/ların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.
Finansal Destek:	Bu çalışmanın araştırma ve yazım aşamasında herhangi kişi/kurum veya kuruluşlar tarafından finansal destek alınmadığı bildirilmiştir.
Destek ve Teşekkür Beyanı:	
Çifte Kör Hakem Değerlendirmesi:	Dış-bağımsız
<i>The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:</i>	
Ethics Committee Approval:	Ethics committee approval is not required for this article.
Declaration of Conflicting Interests:	No conflicts of interest were reported for this article.
Financial Support:	It has been reported that this study did not receive financial support from any person/institution or organization during the research and writing phase.
Statement of Support and Acknowledgment:	
Double-Blind Peer Review:	External-independent

KAYNAKÇA

- Acuner, A. (2001). *Tasarımda konstrüksiyon esasları*. Türk Tekstil Vakfı Yayınevi.
- Ayverdi, İ. (2011). *Misalli büyük Türkçe sözlük*, Kubbealtı Lugatı.
- Balkanal, Z.ve Sökmen, S. (Aralık 2017). Seben alaca dokumaları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 10 (20), 237. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/398020>
- Başaran, F. N. (2018). Anadolu geleneksel bez dokumacılığında bazı örnekler ve günümüzdeki durumu. *Ariş, Hal, Dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi* (13), 16. <https://doi.org/10.34242/akmbaris.2019.75>
- Dölen, E. (1992). *Tekstil tarihi*. Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Eraslan, I. ve Atalayer, G. (2013). Anadolu'da "alaca" üzerine karşılaştırma. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 6 (11), 253. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/275448>
- Ergür, A. (2002). *Tekstil terimleri sözlüğü*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Genç, M. (1986). 17-19. yüzyıllarda sanayi ve ticaret merkezi olarak Tokat, *Türk tarihinde ve kültüründe Tokat sempozyumu, Tam Metin Kitabı*, (ss. 145-146).
- Gürsu, N. (1988). *The art of Turkish weaving design through the ages*. Redhouse Yayınları.
- Hanılçe, M. (2011). Şeriye sicillerine göre XIX yüzyıl başlarında Tokat'ta giyim. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (30), 439-440. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/257727>
- İnalçık, H. (2008). *Türkiye tekstil tarihi üzerine araştırmalar*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Meydan, C. (1992). "Tokat yöresi el dokumacılığı ve sorunları- Günevi köyü örneğinde" *Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu. Tam Metin Kitabı* (ss.311).
- Önder, M. (1998). *Antika eserler ve klavuzu*. İş Bankası Kültür Yayınları.
- Salman, F. (2011). *Türk kumaş sanatı*. Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Soysaldı, A. ve Çatalkaya Gök E. (2016). Ülker Muncuk müzesinde bulunan bazı alaca kumaş örneklerinin teknik ve desen özellikleri, *VI. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresi. Tam Metin Kitabı* (ss. 32).
- Şeber, B. ve Alphan, D. (1989). *Kumaş yapı bilgisi*. T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, İTKİB.
- Tırak, D. (Aralık 1994). Tokat'ta geleneksel giyim kuşam, Tokat özel sayısı. *Kültür ve Sanat Dergisi* 24, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Uğurlu, A. (1987). Orta çağ Anadolu dokuma sanatı, *İlgi Dergisi*, 48 (21) 7.

- Uğurlu, S. S. (2021). Geleneksel Anadolu dokumalarında çizgi ve ikonografisi,, *ZfWT Zeitschrift für die Welt der Türken Dergisi*, 13 (2) 255. <http://dx.doi.org/10.46291/ZfWT/130213>
- Uğurlu, S. S. (2021). Geleneksel dokumalarda motif desen bağlantıları, *Kesit Akademi Dergisi*, 7(27). 166. <http://dx.doi.org/10.29228/kesit.51388>
- Uğurlu, S. S. (2018). *Geleneksel tekstil teknikleriyle yeni sanatsal çalışmalar* [Yayımlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi]. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesini Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Yağan, Ş. Y. (1978). *Türk el dokumacılığı*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Apa Ofset Basımevi.

İnternet Kaynakları

- [URL:1](https://www.itkib.org.tr/files/downloads/Belgeler/dokumaatlası-sergi.pdf) Türkiye Dokuma Atlası Anadolu'nun Miras Kumaşları (2022). <https://www.itkib.org.tr/files/downloads/Belgeler/dokumaatlası-sergi.pdf> (Erişim tarihi 5 Nisan 2022).
- [URL:2](https://tokat.meb.gov.tr/www/tokat-dokumalari-dunyaya-aciliyor/icerik/5241) Tokat Dokumaları (2022). <https://tokat.meb.gov.tr/www/tokat-dokumalari-dunyaya-aciliyor/icerik/5241> (Erişim tarihi: 10 Mayıs 2022)
- [URL:3](http://tokatolgunlasma.meb.k12.tr/) Tokat Olgunlaşma Enstitüsü (2022). <http://tokatolgunlasma.meb.k12.tr/> (Erişim tarihi: 8 Nisan 2022)

Kaynak Kişiler

- K.K.1. Süreyya Koç, Geleneksel Dokuma Sanatları Uzmanı ve Usta Öğretici, Tokat Olgunlaşma Enstitüsü, (3 Haziran 2022).
- K.K.2. Ahmet Turan Teker, Müdür Yardımcısı, Tokat Olgunlaşma Enstitüsü (31 Mayıs 2022).
- K.K.3. Harun Delen, Sanat Tarihi Uzmanı, Tokat Olgunlaşma Enstitüsü, (22 Temmuz 2022).
- KK.4. Mehlika Dicle, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı İl Koordinatörü (13 Haziran 2022).
- K.K.5. Aslı Gül, Müdür, Tokat Olgunlaşma Enstitüsü (28 Eylül, 2022).
- K.K.6. Şerife Aydın, Tokat Günevi (Dive) köyü 1958 doğumlu, Usta öğretici, Tokat Olgunlaşma Enstitüsü (28 Eylül, 2022).
- K.K.7. Şerife Polat, Tokat Günevi (Dive) köyü 1983 doğumlu, Usta öğretici, Tokat Olgunlaşma Enstitüsü (28 Eylül, 2022).
- K.K.8. Satı Soy, Tokat Günevi (Dive) köyü 1976 doğumlu, Usta öğretici, Tokat Olgunlaşma Enstitüsü (28 Eylül, 2022).

K.K.9. Şule Yüksel Akyol, 1985 doğumlu, Usta öğretici, Tokat Olgunlaşma Enstitüsü (28 Eylül, 2022).

K.K.10. Zuhale Öztürk Güneş, 1992 doğumlu, Usta öğretici, Tokat Olgunlaşma Enstitüsü (28 Eylül, 2022).